

Prenumerata miejscowa:
bez odnośnienia:
Za rok 8 rs.
„ 6 miesięcy 4 „
„ 3 miesiące 2 „
„ 1 miesiąc 0,7 k.
Za odnośnienie dopłaca się
5 kop. miesięcznie.

Prenumerata zamiejscowa:
z odrywką pocztą:
Na rok 10 rs.
„ 6 miesięcy 5 „
„ 3 miesiące 2 50 k.
„ 1 miesiąc 84 „

DZIENNIK WARSZAWSKI

Prenumerata przyjmuje się: w Warszawie, w głównym kantorze Redakcji przy ulicy Miodowej Nr. 487 i w innych jej kantorach miejskich; — w St. Petersburgu, w księgarni A. T. Bazunowa na Newskim Prospeście w domu Olchinowej; — w Moskwie, w księgarni J. S. Sołowiewa.

ROK ÓSMY.

Za ogłoszenia pobiera się: za jeden raz sześć kopiejek od wiersza druku lub jego miejsca, za dwa razy, dziewięć kopiejek, za trzy razy, dwanaście kopiejek. — Za ogłoszenia od 1-go wiersza do 12-stu, liczy się jak za całe dwanaście wierszy. — Oddzielne numery sprzedają się po 5 kopiejek.

WYCHODZI CODZIENNIE. PRÓCZ DNI NIEDZIELNYCH I ŚWIĄTECZNYCH

Kalendarz prawosławny.

W piątek, 15 (27) października, — św. Ewfilia i Lukiana m.
W sobotę, 16 (28) października, — św. Lonhina sotnika m.
W niedzielę, 17 (29) października, — św. Osii pr. i And.
Słońce wsch. o godz. 6 min. 45; zach. o godz. 4 min. 42.

Spostrzeżenia meteorologiczne

dostarczane przez obserwatorium warszawskie.
Dnia 13 (25) Października 1871 r.

	Ciepłota powietrza sprowadzone do 0°	Temper. podług Celsjusza.	Wilgotność %	Kierunek wiatru.
g. 7	758.4	— 1.7	100	spokojnie.
1	758.4	+ 1.7	80	wschodni.
9	758.6	— 0.1	90	wschodni.

Kalendarz rzymsko-katolicki.

W piątek, 15 (27) października, — św. Sabiny męcz.
W sobotę, 16 (28) października, — św. Symona i Tadeusza.
W niedzielę, 17 (29) października, — św. Narocza bisk.
Wysokość wody na Wiśle stóp 2 cali 0.

SPIS RZECZY.

Dział urzędowy. — Dział wewnętrzny. — Wiadomości zagraniczne. — Wiadomości miejscowe. — Przewodnik. — Fejleton.

Goniec Urzędowy podaje następujący telegram: *Liwadja, 10 października.* Dział przybył do Liwadji Książę Michał Serbski. Jego Wysokość stanął w przysposobionym dla niego lokalu w pałacu Oriandskim, i przedstawiając się Ich Cesarskim Mościom i Ich Cesarskim Wysokościom, był obecny na mszy św. w cerkwi Liwadzijskiej. Zdrowie Ich Cesarskich Mości i Ich Cesarskich Wysokości jest całkiem zadawalniające.

Kancelaria Okręgu Naukowego Warszawskiego podaje do wiadomości powszechnej, iż obecnie wakują następujące stypendja z zapisów prywatnych: 1) Księdza Stanisława *Karnkowskiego*, arcybiskupa gnieźnieńskiego, stypendjów trzy, po rubli 90 rocznie każde, dla młodzieńców z rodziny Karnkowskich, w braku zaś ich, dla używających tego samego co Karnkowskich herbu „Junosza“ a w braku tak jednych jak drugich, dla dzieci ubogiej szlachty. 2) Księdza *Andrzeja Lipskiego*, biskupa krakowskiego, trzy stypendja po rs. 75 rocznie każde, dla najbliższych krewnych domu Lipskich herbu „Grabie“ a w braku ich, dla synów ubogiej szlachty gubernji kaliszskiej. 3) Księdza *Andrzeja Ubysza*, kanonika plockiego, stypendjów 4-y po rs. 28 kop. 40 rocznie każde, dla młodzieńców z rodu Ubyszów, a w braku ich dla szlachty herbu „Cholewa“. 4) Księdza *Mikołaja Krosnowskiego*, arcybiskupa łwowskiego, stypendjum jedno po rs. 89 kop. 1/2 rocznie, dla ubogich uczniów, najbliższych krewnych domu zapisodawcy. 5) Księdza *Wojciecha Kuleszy*, altarysty Swierzyńskiego, stypendjum jedno po rubli 124 kop. 64 rocznie, dla niezamężnych imienników zapisodawcy, Kuleszy, przyczem pierwszeństwo służy kandydatom pochodzącym z parafji Kulesze w powiecie mazowieckim gubernji łomżyńskiej. 6) *Judyty Jakubowiczowej*, stypendjum jedno po rs. 125 rocznie, dla ubogiej młodzieży płci obojga, bez różnicy religji, urodzonych w Królestwie Polskim, przyczem pierwszeństwo mają ubodzy krewni i krewnie testatorki. 7) *Macieja Wierzejskiego*, b. sekretarza przy b. radzie administracyjnej Królestwa Polskiego, stypendjum jedno po rs. 135 rocznie, dla uczniów pochodzących z rodziny testatora, a w braku tych dla uczniów tegoż testatora. Pierwszeństwo mają potomkowie synów testatora: Józefa i Jana, a po nich *Lukasza Wierzejskich*, synów brata testatora *Wojciecha*. 8) *Karola Kobylńskiego* obywatela, stypendjum jedno po rs. 188 rocznie, dla ubogiego ucznia, z domu Kobylńskich — „Książko“, dalej z domu Kobylńskich „Czyż“ a w braku tych dla potomków linii żeńskiej. 9) *Włodzimierza Weissenhoffa* obywatela, stypendjum jedno po rs. 150 rocznie, dla synów ubogich rodzin, bez różnicy stanu, rzymsko-katolickiego wyznania, oznaczających się moralnością i pilnością w naukach, przyczem pierwszeństwo mają niezamężni krewni testatora, tegoż samego nazwiska (Weissenhoffa), a w braku tych, urodzeni w gubernji lubelskiej. 10) *Radcy dworu Jana Rozmowskiego*, stypendjum jedno po rs. 90 rocznie, dla uczniów gimnazjów warszawskich, krewnych i powinowatych testatora, przyczem bliżsi krewni mają pierwszeństwo przed dalszymi, a w braku krewnych i powinowatych, dla ubogich uczniów, bez względu na pochodzenie, oznaczających się sprawowaniem i pilnością w naukach. *Uwaga I.* Korzystającym ze stypendjów w ciągu roku niekrewnym, lub nienoszącym nazwiska zapisodawcy, pozostawiają się stypendja na rok następny jedynie w braku kandydatów, mających z tytułu swego pokrewiństwa bliższe, do tego prawo. *Uwaga II.* Kandydaci posiadający prawo i pragnący ubiegać się o powyższe stypendja, oprócz tych, którzy już zaniesli podania, winni w ciągu czterech tygodni od niniejszego ogłoszenia, uczynić podania przy dołączeniu właściwych dowodów, z zapisów: pod Nr. 1, *Karnkowskiego*, do p. *Jana Karnkowskiego* w Karłowice przez Lipno; pod Nr. 2, *Lipskiego* do księdza infuła *Lipskiego* w Chojezu przez Kalisz; pod Nr. 4, *Krosnowskiego*, do p. *Romualda Krosnowskiego* radcy towarzystwa kredytowego w Kielcach; pod Nr. 9, *Weissenhoffa*, do panny *Jadwigi Bielskiej* w Lublinie pod Nr. 317, — jako opiekunów (senjorów) pomienionych zapisów; z pozostałych zaś zapisów niniejszego ogłoszenia, do j.w. kuratora okręgu naukowego warszawskiego.

Wiadomości krajowe.

W zamieszczonyj w № 84 *Kaliszanina* korespondencji z powiatu kaliszskiego, czytamy między innemi: Wobec ciągle wzrastającej ceny bydła, wartoby na prawdę pomysleć o podniesieniu tej hodowli, która nietylko że znakomicie zapewnia żywkę, działa prztem bezpośrednio na podniesienie kultury ziemi. Mamy wprawdzie w powiecie kaliszskim trzy zarodowe i racjonalnie prowadzone obory, mogące służyć do polepszenia innych, i byłyby bardzo dostateczne do polepszenia innych, gdyby ich właściciele choć cokolwiek mieli na względzie ogólnie materialne dobro. Lecz cóż robić, kiedy niestety dotąd pozostają zaskorupieni w swej odgębności, nawet (co prawie nie do uwierzenia) kosztem osobistych zysków. Jeżeli przy szczegółowych protekcjach lub stosunkach uda się komu kupić stadnika, to jedynie za nadzwyczaj wysoką cenę, a nabywiec krowy lub jałowki granicy z niepodobienstwem. Cieleta z tych obór kupują jedynie rzeźnicy na rzeź, lecz nie inaczej jak za kaucją, która zwracana bywa przy okazaniu skóry, a to dla tego, aby cielę to nie dostało się do obory któregoś z obywateli. Za cielę które rzeźnik płaci 4 lub 5 rubli, dałby każdy dla hodowli 8 do 10 rubli, a nawet i więcej, a kupić go nie może! Jest to nie do uwierzenia, a jednak prawdziwe. Sam o tem miałem sposobność się przekonać. W najbliższem naszym sąsiedztwie za granicą, krowa dobrze żywiona przynosi rocznie 45—60 tal. U nas w pachcie nie płacą więcej jak 10—15 rub. Jakaż ogromna różnica. Nade wszystko nie licząc, iż kwarta mleka (pruskiej miary) zagranicą płaconą bywa nie więcej, jak w lecie 2 1/2, a w zimie najwyżej 3 kop., gdy u nas w Kaliszu praktykowaną ceną kwarty (warszawskiej miary) bywa w lecie 4 1/2, w zimie nawet 6 kop. Skoro zatem zagranicą przecięciowo krowa przynosi rocznie przeszło 50 talarów, u nas winna przynosić przeszło 100 rubli. Dochód ten otrzymać można, jeżeli krowa dziennie przecięciowo wydaje 2 garnce mleka, co nie jest niepodobienstwem. Nie należałoby prztem pominać hodowli wołów, których cena kolosalnie przybiera rozmiary. Na ostatnim jarmarku w Łowiczu płacono za dobrego wołu od 90—130 rubli. Nabywanie krów zarodowych zagranicą, skoro w kraju sprzedać nam ich nie chcą, przy braku kapitałów jest prawie niepodobienstwem, skoro za takąową 90—150 tal. zapłacić trzeba; kupowanie zaś cieląt nadto jest utrudnione; więc cóż nam w tem położeniu robić przostaje, skoro ogólna daje się spoznać dążność do podniesienia tej hodowli? Mojem zdaniem nie co innego, jak krowom krajowym dobrze i dużo dać jeść. Tym sposobem jedynie podniesiemy, przez umiejętne prztem krzyżowanie, naszą krajową rasę, która wcale nie jest do pogardzenia. Tak postępując stokroć będziemy mieli więcej nabiału, a w następstwie więcej dochodu, aużeli sprowadzając

kosztowne zagraniczne okazy, które z braku odpowiedniego karmu karłowacieją, a w końcu niczem się nie różnią od naszych dziś tak pogardzanych małych i chudych krówek.

Z innych gubernij.

O środkach przyjętych przez rząd w celu zabezpieczenia miast i wsi od kłeski pożarów. II. *Urządzenie gminnych (obywatelskich) straży ogniowych (Dalszy ciąg).* Organizacja gminnych straży ogniowych, w zamian kompletowania ich z niezdalnych niższych stopni wojskowych, okazała się konieczną i dla tego jeszcze, że w 1860 r. zapadło zabronienie kompletowania niefrontowych komend wydziału cywilnego, w tej liczbie ogniowych, za pomocą niższych stopni. Okoliczność ta była także wskazana przez ministerstwo (w okólniku z 25 kwietnia 1860 r.) I te gminy miejskie, które rzeczywiście z godną sprawą uwagą, roztrząsały ją, nietylko oświadczyły gotowość urzędzenia swych obywatelskich straży ogniowych, lecz wyraziły zarazem wdzięczność za nadanie im czynniejszego udziału w organizacji tego ważnego wydziału. Na nieszczęście jednakże, wiele innych gmin miejskich, niedostatecznie wnioskowały w grunt rzeczy, w uchwałach swych oświadczyły się za pozostawieniem obecnych straży ogniowych z niższych stopni, upatrując trudności w uorganizowaniu gminnych straży dla tego, że takowe wymagałyby powiększenia wydatków, uciążliwych dla obywateli, z powodu ich ubóstwa. Ponieważ zwierzchności gubernjalne powinny być w podobnych wypadkach wyjaśnieniem gminom bezzasadność obawy o powiększenie wydatków na utrzymanie gminnych straży, jak również niemożność organizowania straży ogniowych z niższych stopni, przeto ministerstwo spraw wewnętrznych okólnikowo poleciło gubernatorom (21 maja 1861 r.), w za-wiadywaniu których zrobiona były ze strony gmin miejskich oświadczenia o trudnościach w urzędzeniu gminnych straży ogniowych, zakomunikować dla usunięcia wszystkich w ogóle wątpliwości i kwestji w obecnej sprawie, niezbędne dla gmin miejskich wyjaśnienia. W końcu ministerstwo uznało za właściwe wyjaśnić, że ponieważ gminne straże ogniowe mogą przynieść rzeczywisty pożytek w takim tylko wypadku, jeżeli obywatele sami dobrowolnie wynurzą gotowość przyjęcia na siebie tej powinności gminnej (jak to zostało zrobione w m. Ostaszowie i w niektórych innych miastach) w celu uchronienia swego mienia od zniszczenia przez pożar, przeto koniecznem jest pozostawienie tej sprawy najcisłsijszemu, bezpośrednio

*) Patrz Nr. 220.

KRONIKA ARTYSTYCZNA.

Dawno już nie pamiętamy tygodnia, tak bogatego w nowości sceniczne, jakim był świeżo ubiegły, albowiem w teatrze wielkim przedstawiano pierwszy raz, przetłumaczoną ze Scribego i Legouvé, komedję p. t. „Powieści Królowej Nawarry“, a i p. Cechowska wystąpiła tam raz pierwszy, po powrocie z Moskwy w Trubadurze, — zaś w teatrze romantyki, odegrała nową, cały spektakl zajmującą komedję p. t. „Mentor“, napisaną przez hr. Fredrę (syna), w której wystąpił po raz pierwszy, jako gość, artysta krakowski, pan Benda. O tych głównych i drobniejszych także ewenementach scenicznych, mówić dziś zamierzamy.

„Powieści Królowej Nawarry“ należą bezwątpienia, do udaniejszych płodów, nie zbyt wzniośle muzy Scribego. Autor ten, niezmiernie zręczny, doświadczony i obeznany z scenicznoscją, sam, jak tu, czy w spółce z kolaratorem, umiał nadawać swoim komedjom żywą akcję, i wiązać sceny nader kunsztownie, — głównym zaś jego przymiotem, jest nadzwyczajna umiejętność wzbudzania i utrzymania, tak zwanego, interesu w sztuce. Ztąd to krytyka może często wiele słusznych zarzutów stawiać twórcy Scribego, lecz widzowie, po większej części, są z nich zadowoleni — gdyż jeśli sztukom tego autora, zbywa na poetyczności lub postępowych dążnościach, posiadają natomiast intrygi przeprowadzoną kunsztownie, która trzymając uwagę publiczności natężoną ciągle, nie dozwala jej krytycznemu zmysłowi, roztrząsać tendycyjnej i duchowej tych sztuk strony.

Któż nie zna sławnej po wszystkich europejskich scenach, „Szlanki Wody“ Scribego? Dotąd jeszcze ta wyborna komedja istnieje w repertuarze każdego teatru a jeśli tylko obsadzona jest należycie, jeśli wśród personelu wykonujących ją artystów, posiada talentowanego Bollingbroka i Lady Malborough godną swojej nastrojonej intrygami roli, to zawsze potrafi wzbudzić żywe w słuchaczach zajęcie.

Otóż „Powieści Królowej Nawarry“ należą do sztuk tegoż samego co „Szlanka Wody“ rodzaju. Jak tam, i tu również, toczy się uparta walka pomiędzy zręczną księżną a wysokim dyplomata, tylko że charakterystyka Malborough i Polimboka, odmienne są całkiem od charakterów księżniczki Małgorzaty i pierwszego ministra Guattinara i że tu, cel intrygi jest wyższy i poetyczniejszy. Lecz nie idzie w tej chwili o zestawienie obok siebie, dwóch sztuk Scribego, podobnych, nie treścią lecz rodzajem tylko i charakterem ogólnym — cheśmy raczej odeprzeć nielustne sądy wydane już o „Powieściach Królowej Nawarry“ przez niektóre z pism tutejszych. Zdaniem naszym, komedja ta należy do lepszych kreacji scenicznych a nawet, obok samej osnowy, bardzo zajmującej i pełnej interesu intrygi, posiada wartość moralną w niektórych miejscach.

Sama treść nowej (u nas) komedji, bardzo bogata i pełna sytuacji dramatycznych. O ile jest ona historyczną a o ile, g'woli fantazji autora, odstępuje od prawdy, mówić nie będziemy, gdyż na tem nie zależy widzom, którzy nie potrzebują uczyć się dziejów Europy z komedji Scribego, ani nawet z romansów Dumasa. Podczas uwiezienia Franciszka I (p. Świeszewski) w Madrycie, i toczących się o warunki jego uwolnienia negocjacji — przybywa na dwór Karola V-go, piękna księżniczka Małgorzata (p. Modrzejewska) siostra uwiezionego króla, która używa całej potęgi swoich wdzięków i całej zręczności kobiecej, ażeby wyswobodzić z niewoli swojego dostojnego brata, którego najczelniej kocha. W tych usiłowaniach, księżniczka doznaje tajemnej pomocy od siostry Karola V, księżniczki Eleonory (p. Borkowska) i od Henryka d'Albret, rycerz z Bearnu (p. Tatariewicz), a nawet, choć już pośrednio tylko, od narzeczonej cesarza, infantki portugalskiej (p. Popiel). Otóż, przeciwko tym wszystkim planom i spiskom dla uwolnienia dostojnego

wieznia, walczą głównie pierwszy minister Karola V, książę Guattinara (p. Stolpe) a pośrednio także przeszkadza ich wykonaniu kurjer cesarski, gabinetowy, Babiessa (p. Szymanowski). Rozumie się, że niepodobna nam zdając za drobiazgową akcją wszystkich tych pokuszeń z jednej a paraliżowań ich z drugiej strony, byłoby to zbyt monotonnem w opowiadaniu, choć jest bardzo zajmującym w ekspozycji. Powiemy tylko, że jest taka chwila w intrydze sztuki, w której Karol V, ujęty rozumem — więcej jeszcze niż wdziękami Małgorzaty francuskiej, postanawia zerwać swoje małżeństwo z infantką portugalską a natomiast ożenić się z siostrą swojego wieznia, z którym też, przy tej okazji, pojednać a następnie i sprzymierzyć się pragnie. Postanowienie to niszczy Guattinara odkrywając cesarzowi wzajemną miłość pomiędzy księżniczką Małgorzatą a Henrykiem d'Albret. Później... w ostatnich akcie, Małgorzata korzystając z przejętej zręcznie korespondencji miłosnej pomiędzy Guattinara a narzeczoną Karola V i z miłości dla Franciszka I Eleonory a zarazem i z uwolnienia przez cesarza panów francuzkich, wziętych wraz z królem Franciszkiem pod Pawią w niewolę — dopina swego celu innym sposobem, to jest ułatwia bratu swojemu zawarcie ślubu małżeńskiego z siostrą cesarza, w kaplicy przyległej do wiezienia od której kluczy miała księżniczka Eleonora; ażeby zaś Karol V nie mógł przeszkodzić zawarciu tego małżeństwa przez zamierzoną wizytę, z jaką do uwiezionego Franciszka się wybierał, Małgorzata zatrzymuje go, opowiadaniem powieści analogicznej do istotnego położenia rzeczy. Wprawdzie, przy końcu tego opowiadania, Karol V domyśla się podstępny — lece rzecz już rozstrzygnięta: siostra jego zaślubiona Franciszkowi I, w obec uwolnionych panów francuzkich — więc cesarz, jako dobry polityk, zgadza się z faktem spełnionym i to małżeństwo, które wyswobodziło króla francuzkiego, a nawet i Burgundję, pożądaną przez zwycięzcę, pozostawia przy Franciszku — uznaje jakoby za swoje dobrowolne dzieło — a tak, i rzecz cała kończy się pomyślnie, tem bardziej, że cesarz

ujęty rozumem, zręcznością a może i wdziękami Małgorzaty, oddaje jej rękę Henrykowi d'Albret, którego uznaje królem Nawarry, utworzonej pod protekcją dwóch państw współzawodniczych.

Przytoczyliśmy tu, acz w grubych tylko rysach, osnowę „Powieści królowej Nawarry“ głównie dla tego, ażeby objaśnić czytelnikom powody zarzutów, jakie grzę artystów występujących w tej sztuce, czynić zamierzamy. A zarzuty te dotyczą wykonania wszystkich ról głównych i podrzędnych — albowiem wyłączamy od nich tylko p. Stolpego, który trudną rolę ministra Guattinara, odegrał bardzo dobrze, p. Tatariewicza który zrobił wszystko co do zrobienia było z roli Henryka d'Albret'a i p. Szymanowskiego, który z całą sumiennoscją przedstawił drobną Babiessę postać.

Rozumie się że gdy idzie o stawienie zarzutów grzę, tak znakomite jak p. Modrzejewska artystki, recenzent musi się bardzo jasno wytłómaczyć z nich, nietylko publiczności lecz i jej samej także.

Czytelnicy nasi wiedzą dobrze iż nie skąpiny pani M. serdecznych i najgorętszych pochwał, ilekroć ona grę swoją nas podbija — mniemamy więc że bez urazy tej artystki możemy, choćby tylko przedyskutować rolę Małgorzaty, którą podług naszego zdania, p. Modrzejewska zbyt jednostronnie pojęła a w konsekwencji już samej i wykonała podobnie.

Heroina tej Scribowskijskiej komedji, ma już z samego założenia swej roli, dwa główne w swym charakterze cechy: najprzód, głęboką miłość dla Francji i jej uwiezionego króla a powtóre szlachetną i wytrwałą ambicję oswobodzenia tego ukochanego jeńca, za jakąbyd cene, chociażby przyszło nawet słuścić bicie własnego serca, rozdręczyć je boleśnie, jak to czyni żegnając się z Henrykiem d'Albret i godząc się na przyjęcie ręki cesarza, choć czyniąc tak, niszczy najdroższe swoje nadzieje. Obok takich dwóch, głównych rysów w charakterze Małgorzaty, które w każdej sytuacji, uwydatniać się powinny za pomocą odpowiedniej akcji i mowy — niezmiernie błędnie musi

rozważeniu samych gmin miejskich, mających w niej interes osobisty. Następnie, w miastach w których gminy nie zostały, z jakichkolwiek przyczyn (naprzykład, z powodu wydalania się z miasta większości obywateli, zdanych do uczestniczenia w działaniach straży ogniwych), za dogodno utworzenie gminnych straży ogniwych, straża, że mogą być utworzone z osób wszelkiego stanu, na mocy najmu, ale z zastrzeżeniem, aby tam gdzie miejskie fundusze nie są dostateczne na pokrycie potrzebnego na to wydatku, który w pewnych miejscach, może przewyższałby wydatek robiony na utrzymanie straży z niższych stopni, wydatek ten był pokrywany z funduszy gminnych, ponieważ po zamierzeniu zniesieniu opłaty od ubezpieczeń, nie można już obliczać na żadne stałe z niej zapomogi na utrzymanie wydziału ogniowego w miastach. Następnie, w ówczesnym poleceniu ministerstwa spraw wewnętrznych z 22. czerwca 1861 r. znówu było wyjaśnione, w skutku niektórych przedstawień zwierzchności gubernialnych o zapomogach z opłaty od ubezpieczeń, że gminy miejskie same, nie rachując na te zapomogi, powinny przedsięwziąć czynne środki dla urządzenia wydziału ogniowego z własnych funduszy. Zarazem uznano za pożyteczne zakomunikować zwierzchności gubernialnym szczegółową notatkę o organizacji wydziału ogniowego w m. Ostaszówku, aby gminy miejskie dotychczas mogły przekonać się o tem, jak dogodnie i nie trudno, przy rzeczywistej sympatii dla sprawy, urządzić wydział ten na podobnych zasadach.

Wspomniana notatka była rozdana gubernatorom przy okólniku z 25 stycznia 1862 roku. Z notatki tej okazuje się, że w Ostaszówku ustanowiony był następujący porządek przy gaszeniu pożarów wspólnymi siłami obywateli. Od najpierwszego i do ostatniego z obywateli nikt nie uważa się uwolnionego od tego obowiązku. Nieznajdowanie się przy pożarze i nie przyjmowanie, w miarę możliwości, udziału w jego tamowaniu, uważa się za rzecz naganną. Prezydent miasta, członekowie zarządu miejskiego i w ogóle wszyscy przodujący obywatele miasta, biorą sobie za regułę, być koniecznymi uczestnikami przy pożarach. Ale ponieważ przy braku regularnie uorganizowanej straży, narzędzia do gaszenia, po ustaniu pożaru, pozostawiały bez należytego nadzoru i często się psuły, to, samo to dało powód gminie miejskiej do urządzenia ze swego grona osobnej straży ogniwych. Straż ostaszowska, — powiedziane jest dalej w notacie, — składa się z 100 ludzi, na których, zresztą, nie samych cięższych obowiązków gaszenia pożarów, ale powinni oni zajmować pierwsze miejsca i znajdując się przy swych numerach sikawek i innych narzędzi. Tym sposobem straż ogniowa gminna w Ostaszówku składa się w gruncie niejaką ze wszystkich obywateli łącznie; dla tego nikt z mających w mieście domy obywateli, nie powinien być, jak rozumie się samo przez się wolnym od obowiązku uczestniczenia w tej gminnej powinności, czy to przez dostarczanie koni na pożar, czy też przez opłaty pieniężne na utrzymanie narzędzi.

Służący w gminnej straży ogniwych obywatele, wybierani są przez gminę miejską w Ostaszówku bez ternu i wcale nie jest to dla nich uciążliwym. Stalej płacy nie pobierają; ale z nich kupcy uwalniają się od kwatunku wojskowego, a mieszańcy — od placenia za siebie osobiste podatki, które opłaca za nich gmina mieszkańska. Nie otrzymują umundurowania i stawiają się na pożary jak komu przypadło, ale mają oddzielne czapki z złotem i srebrnymi galonami na lampisie, dla odznaczenia działających sikawkami od pozostałych. Kolei pomiędzy nimi nie ma; na każdy pożar powinni stawiać się wszyscy. Narzędzia ogniowe umieszczają się w oddzielnie wzbudowanej szopie ogniowej w środku miasta. Niezależnie od tego znajdują się w niektórych osobnych punktach po jednej sikawce z przynależnościami. Konie dostarczane są na pożary przez obywateli miasta, według złożonej przez nich w radzie miejskiej deklaracji, i za dostarczanie wody nie się nie płaci. Osobny pobór od właścicieli domów nie ma miejsca. Strażą ogniową zarządza dwóch brandmajstrów z tychże samych obywateli, przy głównym współdziałaniu prezydenta miasta i członków rady miejskiej, zawiadujących wydatkami na ten przedmiot.

Udzielone w ten sposób przez ministerstwo wyjaśnienia i wskazówki gminom miejskim i zwierzchności gubernialnym nie pozostały bez skutku: myśli ministerstwa spraw wewnętrznych w przedmiocie urządzania gminnych straży ogniwych, przyjęte zostały przez liczne gminy miejskie z całkowitą sympatją i wdzięcznością; w gronie ich ukazał się ofiarodawcy, którzy oddali do ich rozporządzenia: jedni — pieniądze swe ofiary; inni — należące do nich budowle dla obroczenia ich na umieszczenie narzędzi ogniowych; trzeci — bezpłatnie proponowali swe usługi osobiste dla utworzenia straży ogniwych; na koniec inni — wynurzałi gotowość do przyjęcia na swój rachunek ulepszenia sposobów dla dogodniejszego i szybszego dostarczania wody na miejsce pożarów. W niektórych

gminach były otwierane składki na ulepszenie wydziału ogniowego i składkom tym towarzyszyło znaczne powodzenie. Niektóre gminy chętnie zgadzały się na ustanowienie dobrowolnych na wydział ogniowy składek, na uwolnienie, pod własną odpowiedzialnością, wybranych do straży osób od różnych powinności i t. d. W niektórych gminach służba ogniowa, w celu lepszego jej zapewnienia, połączona była z wycieraniem kominów za osobną opłatą. W miarę otrzymania od miejscowych zwierzchności wiadomości o przekształcaniu w wydziale ogniowym, ministerstwo spraw wewnętrznych bezwzględnie wyznaczało niezamierzonym miastom obiecane na ulepszenie głównie taborów ogniowych zapomogi z opłaty od ubezpieczeń. Takich zapomog rozdzielone było przeszło 1 1/2 mil. rs. pomiędzy 285 miast z wyjątkiem obydwoh stolic. Zarazem ministerstwo nie przestawało obserwować w jakim stopniu przedsiębiorne środki rzeczywiście przyniosły korzyści i czy nie potrzebna w tym razie jakichkolwiek bądź nowych rozporządzeń. Z dostarczonych przez zwierzchności gubernialne wiadomości daje się spostrzec, że rozliczne ulepszenia w urządzeniu taborów ogniowych zrobione były wszędzie w miastach; w wielu z nich tabory zostały sprawione prawie całkiem nowe, przyczem sikawki różnych systemów i rozmiarów, sprowadzone zostały po większej części najnowszych konstrukcji; gminne straża ogniowe, na proponowanych przez ministerstwo spraw wewnętrznych zasadach, uorganizowane także zostały w wielu miastach. Nie można jednak nie wspomnieć, że z niektórych (choć bardzo niewielu) gubernij, w ministerstwie otrzymano nie zupełnie zadowalniające raporty. W niektórych także miastach powstały nieporozumienia pomiędzy zarządami miejskimi i policyjnymi, co do podwładności straży ogniowej, szczególnie podczas jej działania przy pożarach; ale nieporozumienia zostały bezwzględnie usunięte przez rozporządzenia ministerstwa, skoro tylko doszły do niego o tem wiadomości.

(dok. nast.)

* **Wychowanie publiczne.** Dnia 26-go września odbyło się w St.-Petersburgu otwarcie trzeciego progimnazjum, zaszczytowane obecnością ministra oświecenia publicznego, hrabiego D. A. Tolstoj, towarzyszącego sekretarza stanu, J. D. Deljanowa, zarządzającego st.-petersburskim okręgiem naukowym K. P. Janowskiego, dyrektorów i inspektorów gimnazjów, oraz innych osób, zostających w bliskim stosunku z sprawą oświaty publicznej, przyczem zbrali się nauczyciele progimnazjum, uczniowie i ich rodzice. Przed rozpoczęciem nabożeństwa, nauczyciel religii progimnazjum, protopłej Rozanow, miał mowę, w końcu której zwrócił uwagę dzieci i nauczycieli na tę okoliczność, że prace ich rozpoczynają się w chwili pomysłowej dla ich powodzenia, kiedy wykształcenie gimnazjalne zatwierdzone zostało, przez zmiany ustawy, na stałych podstawach. Po skończeniu nabożeństwa, minister wychowania publicznego, w towarzystwie osób obecnych, oglądał lokale progimnazjum. Nowe progimnazjum mieści się w domu prywatnym, na 3-ej rocie pułku izmailowskiego, a zatem w jednakowej odległości od otaczających je gimnazjów pierwszego drugiego i piątego. Rezultatem takiego wyboru miejsca była znaczna liczba pragnących wstąpić do progimnazjum. Wszystkich egzaminowanych dla wstąpienia do otwierających się dwóch pierwszych klas było 127, z których tylko czwarta część objawiła życzenie wejścia do klasy drugiej, skutkiem tego w klasie pierwszej znajduje się kompletny komplet uczniów, których liczba razem z liczbą uczniów klasy drugiej wynosi 69. — Wkrótce otwartą będzie klasa przygotowawcza, co poda możność dzieciom, których rodzice mają na widoku pomieszczenie w pierwszej klasie gimnazjum, otrzymaniu gruntownego przysposobienia.

* **Handel i przemysł.** W St. Petersburgu. **Wiedom.** znajdujemy następujące szczegóły o ruchu handlowym w roku bieżącym na dwóch najznaczniejszych jarmarkach ruskich: na Wniebowzięcie w Charkowie i głównym w Kursku. — Na pierwszy przywieziono towaru za 5,663,882 r. rs., gdy roku zeszłego przywieziono było za 5,583,150 r. rs. Wskutku cholery przeszło połowa przywiezionych towarów została nie sprzedana. Z wykazanej powyżej sumy przywozu, sprzedano za 2,445,835 r. rs.; odtrącając te sumę zbytu od przywozowej, otrzymamy rewanż niesprzedanego towaru za 3,218,047 r. rs. Towarów własności ruskich przywieziono za 5,432,232 r. rs. Suma ta rozkłada się na towary rozmaitego rodzaju w sposób następujący: wełnianych — za 1,106,465 r. rs.; bawelnianych, lnianych i konopnych — 1,404,740 r. rs., wyrobów jedwabnych i pojędwabnych — 680,982 r. rs., rzeczy złotych, srebrnych i innych — 748,000 r. rs., towarów skórzanych — 185,510 r. rs., żelaznych i miedzianych — 982,770 r. rs.; futer — 81,500 r. rs.; towaru rozmaitego, jako to:

szkła, cukru, wina i t. p. — 334,665 r. rs., bakalij — 195,150 r. rs., mat. aptecznych i farbierskich 87,280 r. rs. i włoscian-skich na 1,500 r. rs. Towaru zaś zagranicznego, składającego się z gotowych ubiorów, materij jedwabnych i wełnianych, oraz win, przywieziono ogółem na sumę 231,650 r. rs. Co się zaś tyczy jarmarku końskiego, to na takowy przyprawiono rozmaitego rodzaju koni na sumę 3,670 r. rs. — Najlepiej szedł handel towarami trzech pierwszych kategorii, lecz lepiej tylko względnie, a mówiąc w ogóle, handlujący zapewne zostali niezadowoleni z rezultatu swych interesów jarmarcznych. Handel księgarski rozwija się, a zatem wzrasta na książki popyt porządny. Na teraźniejszym jarmarku w święto Wniebowzięcia zbył przewyższał sumę przywozową jarmarku zeszłorocznego prawie dwa i pół razy, a przywóz czterech razy. W roku zeszłym przywieziono książek na 4,000 r. rs., sprzedano na 1,200 r. rs., w roku bieżącym przywieziono na 15,500 r. rs., sprzedano zaś na 6,300 r. rs. Znaczniejszy handel księgarski odbywa się na jarmarku kreszczeńskim, za dowód czego mogą służyć cyfry następujące: na zeszłoroczny jarmark kreszczeński przywieziono książek na 30,000 r. rs., a sprzedano na 12,000 r. rs. Główny jarmark w Kursku, w roku bieżącym był więcej ożywiony aniżeli zeszłoroczny, chociaż przywóz towaru był w porównaniu mniejszy. Na jarmarku 1870 r. w przywozie było rozmaitego towaru na 5,340,400 r. rs., w roku zaś bieżącym wszystkiego na 4,370,100 r. rs., z tej cyfry sprzedano na sumę 2,670,800 r. rs. Podług rodzaju swego handlu, jarmark główny nie ma charakteru określonego; przywożone są na takowy najrozmaitsze towary, poczynając od wyrobów złotych do ryb. Najbardziej ożywiony był handel towarami: materjami jedwabnymi i wełnianymi, mącznym, rybnym i woskowym, oraz cukrem; i tak towarów jedwabnych i wełnianych przywieziono na 1,125,000 r. rs., a sprzedano na 960,000 r. rs.; cukru przywieziono na 232,600 r. rs., wosku — na 93,000 r. rs., towaru mącznego — na 28,000 r. rs. i rybnego — na 75,000 r. rs. — wszystko to sprzedano w zupełności.

* Na stacji towarowej odeskkiej drogi żelaznej otrzymywana jest teraz masa zboża w ziarnie; codziennie przychodzi do 300 i więcej wagonów. Zboże podwożone jest na całej linii drogi żelaznej — z Bałty, Kremenczuga, Zmierzki, lecz największą część nadchodzi po linii z Tyraspola i Kisziniwa. Przyjeżdżający z tamtąd znajdują, że we wszystkich składach i na platformach opajduje się mnóstwo zboża, lecz z powodu braku wagonów, nie zdążają dostawiać go do Odessy.

* **Rusk. Mir.** przedstawia ciągłe podwyższanie się cen zboża w niektórych guberniach. W pięciolecie, od 1865 roku do 1869 roku, czterdziestą mąki kosztowała: w gubernii poltawskiej; w r. 1865, 2 rs. 13 kop., w r. 1866, 3 rs. 30 kop., w r. 1867, 3 rs. 54 kop., w r. 1868, 5 rs. 61 k., w r. 1869, 7 rs. 32 kop. — W gubernii czerniowieckiej; w r. 1865, 2 rs. 12 kop., w r. 1866, 3 rs. 4 kop., w r. 1867, 4 rs. 51 kop., w r. 1868, 6 rs. 81 kop., w r. 1869, 7 rs. 20 kop. — W guberniach poltawskiej i czerniowieckiej ceny zboża wzrosły przez 5 lat o 3 1/2 razy. — W gubernii orłowskiej; w r. 1865, 2 rs. 40 kop., w r. 1866, 3 rs. 21 kop., w r. 1867, 4 rs. 55 kop., w r. 1868, 5 rs. 75 kop., w r. 1869, 5 rs. 65 kop. — W gubernii talskiej; w r. 1865, 2 rs. 92 kop., w r. 1866, 4 rs. 42 kop., w r. 1867, 3 rs. 60 kop., w r. 1868, 5 rs. 86 kop. w r. 1869, 5 rs. 60 kop. — W guberniach orłowskiej i talskiej, należących do średniej strefy Rosji, ceny podwoiły się. — W guberniach południowych Rosji: w obwodzie bezarabskim, w guberniach chersońskiej i jekaterinowskiej ceny więcej aniżeli podwoiły się.

* **Drogi komunikacji.** D. 21 września otwarta została nowa komunikacja koleją żelazną między południowo-zachodnią Rosją a resztą Europy, mianowicie przez otwarcie ruchu na galezi od Zmerynok do Wołoczysk (nad granicą austriacką) i na galezi od Podwołoczysk do Tarnopola. Skutkiem ustanowienia tej komunikacji, Kijów i Odessa, pisze Kijewlanin, połączone zostały z Austrią i Niemcami, i plody tych krajów mogą teraz być przesyłane do południowo-zachodniej Rosji, która może także przesyłać swe produkty do tych krajów. Po otwarciu komunikacji z koleją Karola-Ludwika, mamy teraz ustaloną komunikację z Europą w czterech miejscach, mianowicie koleją żelazną warszawsko-wiedeńską, koleją warszawsko-bydgoską, galeziąni ejdkunenską i wołoczyską. W roku przyszłym, do punktów łączących z kolejami zagranicznymi, przybędą trzy nowe. W roku przyszłym mają być ukończone: a) kolej odeskko-kiszyniewska na Jasy, b) galeź kolei żelaznej kijowsko-brzeskiej, mająca połączyć się w Radziwilowie z galicyjską koleją lwowsko-brodzką, i c) na koniec kolej brzesko-grajewska, która przytykać będzie w Grajewie do kolei pruskiej południowo-wschodniej.

* **Różne wieści.** Komitet techniczno-inspektorski dróg żelaznych donosi w Gońcu Urzędowym o wypadkach następujących: 1) 1 października, w pobliżu stacji kreuzburskiej drogi żelaznej rygsko-dynaburskiej, robotnik Kurtset chciał wskoczyć na wagon pociągu balastowego wówczas, kiedy pociąg był już w ruchu, lecz upadł na relsy, a koła wagonu zgruchotały mu obie nogi, skutkiem czego zmarł na drugi dzień. 2) Na przejeździe 306 wiorst drogi żelaznej moskiewsko-kurskiej, d. 4-go października, o godzinie 4-ej rano, pociąg towarowy rozbił powózkę zaprzężoną trójką koni, z których jeden został zabity, woznice zaś z zgruchotanymi nogami znalezione niez żywe. Śledztwo toczy się.

* **Epidemiologiczkiej Listok** dołączony do ostatniego zeszytu *Archiwum Sądowej Medycyny* (wrszesień, Nr. 3) zawiera w sobie jedno nader ważne doniesienie, dotyczące badania *istoty wodowstrętu*, choroby porywającej u nas w Rosji ogromną ilość ofiar. Anatomja patologiczna, powiada *Epidemiologiczkiej Listok*, nie przedstawiająca dotychczas nic dla objaśnienia *istoty wodowstrętu*, obecnie wskazuje lekarzom nową drogę badania racjonalnego sposobu leczenia takowego. Profesor anatomji patologicznej w akademii st. petersburskiej medyko-chirurgicznej, M. M. Rudniew, zostawszy w 1869 r. nauczycielem anatomji patologicznej zwierząt dla studentów weterynaryj, zwrócił szczególniejszą uwagę na wściekłość psia, stanowiącą najciekawszą kwestję w badaniu sądowo-weterynaryjnym. Sekcje zwierząt, padłych lub zabitych po rozwinięciu się wściekliczny, wkrótce go przekonały, że ciała obce w żołądku, jak np. słoma lub kał i t. p. nie mogą mieć ważnego znaczenia przy diagnostyce dyferencjalnej wściekliczny, i na tych symptomatach słoniących, przy obecnym stanie nauki i przy teraźniejszych metodach anatomicznego badania trupów, nie wolno już opierać rozwiązywania kwestji o wścieklicznie przy badaniu sądowo-weterynaryjnym. W nauce zaś o zmianach patologiczno-anatomicznych przy wścieklicznie, zrobiono tak mało, powiada profesor Rudniew, że należy prawdziwie dziwić się, czemu lekarz kierować się może przy sekcjach trupów, dla tego, aby діагноzę swą uczynić, w znaczeniu twierdzącem lub przeczącem, naukowo przekonującą. *) Dla wykrycia nieplonnych danych patologiczno-anatomicznych, profesor Rudniew skorzystał z zajęć studenckich a przy tem w sposób najbardziej produkcyjny dla nauki i najpożyteczniejszy dla studentów. Przekonawszy swych słuchaczy o konieczności zastosowania, przy badaniach trupów, mikroskopu, zaproponował badać pod mikroskopem, z całą dokładnością, wszystkie organy każdego trupa zwierza wściekłego. Braku materiałów nie było, gdyż trupy dostawiane były z policji czyli inaczey z onego Petersburga i z kliniki weterynaryjnej. Rezultaty takich obszernych badań niezwłocznie wykazały się z całą swą jasnością dla wszystkich praktyków. Wszyscy przekonali się, że w trupach zwierząt, padłych na wścieklicznie, znajdują się stałe rozstrojenia, zmiany w wielu organach, tak iż te zmiany, w skutku swych stałości, powinny być uznane za istotne oznaki wściekliczny i nieuchronne atrybucye owej choroby. Zmiany te są nader rozmaite i skomplikowane: wszystkie one dowodzą, jak tego spodziewać się należało, że wściekliczna jest to ogólny chorobliwy proces infekcyjny, objawiający się chorobliwością licznych tkanek i systemów w organizmie, podobnie jak we wszystkich innych procesach infekcyjnych. Lecz w szeregu tych chorobliwości są takie, które okazują się najwybitniejszymi, na które zatem zapatrywać się można jak na najistotniejsze, i w duchu histologii humoralnej, zmiany te można uznawać za lokalizację ogólnego procesu chorobliwego.

Ze wszystkich zmian na największą uwagę zasługują zmiany napotymane w nerkach. Ze wszystkich widzianych przez nas wypadków — powiada profesor Rudniew, ani w jednym, nerkie nie zostały znalezione normalnem. Stało się porażenie nerek u wścieklicznych jest uderzające. Zmiana moczów za życia u dotkniętych wścieklicznymi dawno już dostrzeżoną została przez autorów, lecz na to nie zwróceno należytej uwagi. *Istota anatomicznej zmiany nerek przy wścieklicznie zawiera się w zapaleniu parenchymatycznym.* To zapalenie parenchymy przy wścieklicznie przedstawia niektóre godne uwagi szczególności, odróżniające to zapalenie od innych rodzajów zapalenia parenchymatycznego, tak miejscowego idjopatyicznego, jak i ogólnego, konstytucjonalnego, a mianowicie: *przy wścieklicznie miewa miejsce równomierne chorobliwość całego nerwowego epithelium jednoocześnie, tak w warstwie kortykalnej jak i w piramidalnej, gdy tymczasem przy innych formach zapalenia parenchymatycznego, cho-*

*) Do nauki o wścieklicznie psiej. Profesora M. Rudniewa. „Zur. dla norm. i patol. historii.” kwiecień 1871 r.

trzeci jeszcze rys, zamieszczony w tej pięknej postaci — to jest czułość kochanki — która, już z natury rzeczy, w tej czy w innej sztuce, musi się objawiać za pomocą odmiennych całkiem a rutynowych prawie, póź, deklamacji i odpowiedniego wyrazu twarzy. Otoż p. Modrzejewska przez cały ciąg swojej roli, nie mogła ani razu prawie pozbýć się *słodczych amantki* w wyrazie twarzy i w głosie. Natomiast, nie widzieliśmy ani w jej fizjonomji ani w grze, tych oznak siły i przebiegłości umysłu, które cechować koniecznie muszą kobietę tak przedsiębierczągo ducha: Małgorzata walcząca za ideę wielką bo za ocalenie swego brata i króla od którego wyswobodzenia zależy nadto los jej kraju, to bohaterka serjo dramatyczna lecz bynajmniej ani czuła amantka ani przymilająca się ciagle i jakby znękana istota. Wolno jej wprawdzie, używać wszelkiej broni — wolno dla złudzenia nieprzyjaciół okazywać się czułą i uległą lecz należy koniecznie za to, okazać właściwą cechę charakteru i prawdziwą fizjonomję ducha, w scenach i sytuacjach gdzie nie już temu na przeszłość nie stawa — jak up. w scenie z bratem w więzieniu, lub podczas rozmowy z d'Albertem i innych takich scenach. Tymczasem, od początku do końca sztuki, widzieliśmy Małgorzatę, ciągle rozczuloną łagodnie, lub ucieszoną skrycie z powodzenia swoich zamysłów i podstępów (gdy chwila była po temu) lecz ucieśzoną tak, jak cieszy się naiwna mizycka panienka, gdy jej się powiedzie jakaś dowcipna mistyfikacja lub figielki przypominające pensjonarskie drobne intryжки. Przez jedną tylko, jedyną chwilę, pani Modrzejewska była na wysokości swej roli, to jest gdy wypowiada Karolowi V co by uczyniła będąc na jego miejscu. Ze stawańcych w ten sposób zarzutów grze pani M. czytelnicy widzą zapewne, że przeciwni jesteśmy samemu tylko fałszywemu, według nas, pojęciu roli Małgorzaty — bo istotnie przeciw samemu wykonaniu roli, tak pojętej, jak ją pojęła artystka, nie nie mamy — owszem, znaleźliśmy w niem też same, zawsze świetne zalety, które-

mi się wyoki talent pani M. odznacza. Inaczey się rzecz ma z p. Rapackim, który rolę Karola V-go, zepsuł zupełnie i tym sposobem powodzeniu tak pięknej i kunsztownie ułożonej sztuki, wiele zagroził. Wprawdzie, p. Rapacki ubrał się i ucharakteryzował z całą ścisłością historyczną i z powierzchowności wyglądał na Karola V-go, ale też z powierzchowności tylko. — albowiem ani ruchami, ani godnością oblicza, ani tonem głosu i sposobem mówienia, nie oznajmił widzom, że przedstawia na scenie postać najpotężniejszego monarchy swojej epoki, pana połowy Europy, Ameryki i Indji, w którego dzierżawach słońce nie zachodziło nigdy, a brylanti i złoto kopały się jak kryształ i żelazo. P. Rapacki biorąc rolę takiego cesarza, który sam tylko Żółkowski mógłby odegrać godnie, powinien był sprawiedliwie, bez poszeptów miłości własnej, ocenić swoje siły, i dobrze rozważyć czy jego niezaprzeczony zresztą, zdolności, nadają się do odtworzenia postaci takiego monarchy, który, bądź siłą oręża, bądź głęboką polityką, potrafił panować nad światem prawie — i takiego człowieka, który umiał znaleźć w sobie dość potęgi duchowej, ażeby w pełni sił, dobrowolnie zstąpić z tyłu potężnych tronów, przywdziąc suknie zakonnika, spać w trumnie i słuchać za życia wyprawianych nad ciałem swoim egzekwji. Nie zaprzeczamy p. Rapackiemu talentu — owszem, jako aktora do ról charakterystycznych i komicznych, stawiamy go bardzo wysoko. W „Radcach pana Radcy” zwycięża on nawet takiego jak Żółkowski kolosa — w „Zrzedności i Pokorze,” trzyma się z nim na równi prawie. W „Partji pikiety” jest doskonałym a niezrównanym w „Gwóźdźu w zamku.” Ale świetny ten talent w rolach tego rodzaju, nie nadaje się wcale do odtwarzania postaci, bądź serjo-dramatycznych, bądź też takich, w których godność wysoką i dystynkcję uwydatnić trzeba. Już sam organ głosu i sposób wy-

stawiania, stanowi u p. Rapackiego ważną temu przeszkodę. Karol V mówiący np. do Bobiosy: „Powiedz no my” zamiast mi — od razu się detronizuje na scenie. Nie potrzebujemy zresztą wymieniać szczegółowych niedostatków w grze pana R. w tej roli, albowiem nie było tam ani jednej sceny odegranej dobrze — dość powiedzieć, że ów groźny pan Niemiec, Hiszpanji, Włoch, Niderlandów, Ameryki i Indji — w grze p. Rapackiego wyglądał na dobrodusznego, chociaż chytrego nieco mieszczanina, przebranego w kostjum dworski. Można sobie wystawić jak przy takim obsadzeniu roli Karola V, wyszła wielka i pięknie napisana scena pomiędzy nim a Franciszkiem I w więzieniu. Prawda, że i pan Swieszewski, za gwałtownie odegrał ją w gestach, a przez zapał zbytczny, zatłumił w sobie siłę głosu i wyrazistość dykcji, nieodzowne w tej scenie — lecz doprawdy, patrząc na ruchy i słysząc głos takiego Karola — wolno było królowi francuzkiemu, chociaż on był wzorem honoru i wytworności, zapomnieć się nieco. W każdym razie, scena ta wyszła, nie już słabo lecz wstrętnie. O pani Borkowskiej i o pannie Popiel, powiem że pierwsza z nich wyglądała na poczciwą żonę jakiegoś skromnego urzędnika, druga zaś na pieczęzoną córkę porządnego rodzica, świeżo z penaji wyszłą. Książeczkami obiedwie bynajmniej się nie okazały. W tym razie jednak, wina nie ciąży na artystkach, złąk inąd zdolnych, lecz na tym kto im tak nieodpowiednie wyznaczył role. Jeżeli „Powieści Królowej Nawarry” nie upadły i nawet dość żywe wzniciły zajęcie, zasługa ztąd spływa na autora tylko — lecz jakżeby świetnie i długo trwała na scenie ta komedia, gdyby rolę Małgorzaty grała pani Bakalowicz, Karola V-go Żółkowski, Franciszka I-go Królowski lub Tatkiewicz, a dwie podrzędne książeczki? No, — prawda, na te role nie mamy w obecnym personelu żeńskim lepszego zastępstwa.

• A teraz, przejdźmy na scenę Rozmaitości, ażeby

opowiedzieć wrażeniom, jakie wynieśliśmy z „Mentora” hr. Fredry.

Syn znakomitego ojca, nie raz już popisywał się z swojemi utworami na warszawskiej scenie. Lecz dotychczasowe jego próby sceniczne w drobniejszych zwykle zamykały się ramach. Komu wiadomo, jak trudno jest, z materiału czysto komicznego tylko, utwórzyć kilku-aktową sztukę i utrzymać w niej do końca żywość akcji, bieg i crescendo intrygi — ten dopiero o cenić może, jak wielkiego postępu dpowody złożył obecnie hr. Fredro w swoim trzy-aktowym „Mentorze.” Czy ta sztuka jest komedią w ścisłem tego wyrazu znaczeniu, czy posiada wszelkie określone przez krytykę warunki dla utworów tego rodzaju, o to się wcale sprzeczać nie będziemy — bo mamy to przekonanie że najpierwszym i jedynym warunkiem do napisania dobrej komedji, jest prawdziwy talent — a widzieliśmy też nie jedną z takich, ściśle zastosowanych do miary i formulek krytyki komedję, upadającą na głowę zaraz po pierwszym przedstawieniu. Węczę też, odtrącawszy na bok wszelkie łamigłówki, wymyślone przez pedantyczną teorię, uważamy tę komedję za dobrą, która nas bawi i zajmuje razem — nie uciekając się wszelako do tych zużytych sprzętów dwojznaczności i rozpasania, jakeimi się tak pochopnie posługują liczni twórcy *fars, szarż i bluetek* francuzkich. Nie każdemu co trzyma autorskie pióro w ręku, dano być Moljerem lub Baumarchem a Beranger choć pisał tylko same piosnki skromnego rozmiaru, nie jest przeciez mniejszym, dla francuzów, niż Wiktor Hugo poeta. W każdym rodzaju sztuki można być niepospolitym jeżeli się ma talent rzeczywisty, a hrabia Fredro syn, ma taki talent niezawodnie. Zapewne, nie tworzy on dotąd postaci typowych jakie w komedjach jego znakomitego ojca spotykamy — lecz któż nam zareczy że z czasem, którego ma jeszcze dość przed sobą, tworzyć ich kiedyś nie będzie? To wiemy że dzisiaj

